

JOAN-CARLES MÈLICH

Del extraño al cómplice. La educación en la vida cotidiana

Barcelona: Anthropos, 1994

Acostumats com estem, els darrers anys, a les ètiques «procedimentals», en llegir *Del extraño al cómplice* s'hi troba un cert aire nostàlgic, però alhora una aposta de futur. S'hi troba, en definitiva, tradició filosòfica.

El seu autor es proclama d'una de les escoles més prestigioses dins el pensament contemporani: la fenomenològica. Val dir, tanmateix, que aquest prestigi viu actualment hores baixes, si més no pel que fa a la reflexió ètica en general, amb molt comptades excepcions. Mèlich deixa entreveure que la situació és semblant en el seu camp, la filosofia de l'educació. En qualsevol cas, tant si discorren paral·lelament com si no, la relació entre aquestes dues àrees filosòfiques pren una importància renovada en la tesi central del llibre: *el fet moral és la diferència específica de l'acte educatiu, allò que el distingeix de la censurable «deformació» però també de la mera formació «social» o cívico-política*. Segons Mèlich, a hores d'ara aquesta especificitat s'ha fos, juntament amb l'enfocament fenomenològic que permetia servir-la.

Ara bé, amb aquesta constatació són qüestionables no solament les pràctiques educatives, sinó la mateixa ètica actual, que posa la «formació» en lloc de l'autèntica «interacció», tot assimilant-se al dret i al llenguatge institucional. Certament, la defensa de la llibertat individual dins una societat i un món plural ha cristal·litzat, ara com ara, en una ètica de mínims, que cerca la seva rigorositat en una norma consensuada, tan respectuosa com inflexible envers les diferents concepcions del bé. Quant als valors, allà cadascú amb els seus mentre no perjudiquin els altres; tret d'aquest cas, l'ètica no hi té res a dir. Però l'educació, sí —subratlla encertadament Joan Carles Mèlich. I vet aquí que l'acció educativa no pot prosperar sota els

efectes d'una tal posició teòrica—, ja que la moralitat li és constitutiva.

Prou que sentim a casa nostra les conseqüències de tot plegat. Els nous plans d'estudi palesen un rar desfici a «ensenyar valors» i a promoure «naturalitat» per mitjans artificials —perduda ja la consciència (noucentista) d'aquesta artificiositat. Volent, potser, donar substància al formalisme ètic, paradoxalment, l'escola s'allunya cada cop més de la realitat.

I és que no hi ha una «metodologia» per inculcar valors. La intersubjectivitat educativa s'escau amb la coexistència. El llenguatge és el seu medi, però no un simple mitjà. D'aquí que, abans i després de la racionalitat abstracta, calgui recuperar el valor de la corporeïtat. En aquest punt, Mèlich reconduïx les anàlisis fenomenològiques, que van de Husserl a Sartre, fins a l'actual ètica i poètica del rostre d'Emmanuel Lévinas.

Amb aquesta perspectiva retorna efectivament la simbiosi originària entre ètica i estètica. De l'harmonia grega o la universalitat de la forma, la bellesa ha passat ara a la *diferència individual* —a les relacions entre persones que, a més de respectar-se, poden tenir el privilegi d'estimar i ser estimades.

Contra les aparences, el canvi d'orientació no apunta a un afebliment de l'acte moral-educatiu, ans al contrari. Si les ètiques procedimentals, de tall kantian, es corresponen amb unes pràctiques educatives que expliciten barroerament els valors, *objectivant-los*, es tractaria, segons Mèlich, d'assegurar —a la inversa— el rang *deontològic* de la corporeïtat mateixa. Així s'ha d'entendre segurament la seva afirmació que el rostre no és *fenòmen*, sinó *límit* —afirmació de la qual jo només assumiria la segona part; en declinaria la resta, juntament amb les seves apel·lacions al transcendent o Absolut.

Comparteixo, del tot, però, l'argument que plana rera aquest intent de sintetitzar el rigor deontològic (de l'ètica «discursiva») i la substancialitat *prediscursiva* dels valors. És el capgirament del kantisme dut a terme per Max Scheler en sentenciar que la *necessitat* de la norma prové, si per cas, dels valors que pretén realitzar.

Potser ja fóra hora de repensar l'objectiu fàcil a l'axiologia de Scheler sobre la impossibilitat de contrastar uns valors que s'intueixen. De fet, no és la universalitat de la intuïció el més problemàtic, ja que no es tracta d'una universalitat conceptual, sinó antropològica: la que està en la base de qualsevol enunciat. La dificultat consisteix, més aviat, a transformar les «intuïcions» en *preferències* limitades espà-

cio-temporalment. En un món que s'hi ha abocat, a aquestes últimes, sense mirar gens enrera, cal recordar que les *normes* bàsiques obeeixen a unes *exigències* bàsiques, les quals no són susceptibles d'ensenyament, tot i que es poden, molt ètico-cívicaament, ofegar. Joan Carles Mèlich ens ho adverteix. El convidem, doncs, a tirar endavant, millor dit, a refer el camí, o pont, entre el transcendental i l'empíric. De moment, en *Del extraño al cómplice* l'hi han ajudat uns bons companys de viatge. Octavi Fullat en el pròleg i Jèssica Jaques amb l'epíleg, han emmarcat la reflexió pura i dura amb una ironia entre mordaç i tendra. Diferents però harmònics —una bona premonició.

Mercè Rius

ANNA ESTANY

Introducción a la filosofía de la ciencia
Ed. Crítica, 1993

Nos encontramos aquí ante un auténtico libro de introducción a la filosofía de la ciencia, recogiendo los principales temas de esta disciplina —la naturaleza de las hipótesis y las leyes científicas, su desarrollo histórico, el concepto de explicación científica, entre muchos otros—, desarrollándolos y ejemplificándolos de forma ciertamente divulgativa.

Del libro destacaríamos principalmente dos factores: en primer lugar la interesante forma de presentar la materia, manteniendo un equilibrio entre la típica forma histórico-escolástica, en la que diversos autores y escuelas van apareciendo presentando su visión concreta del tema (muchas veces antagonica con la de los demás) sin demasiado hilo conductor, y el desarrollo personal, donde el autor de la obra presenta su propia visión del tema. La autora, combinando las ideas de diversos autores pero con un criterio personal subyacente, ha dado probablen-

te con la mejor opción: si la autora se hubiera centrado exclusivamente en su propia visión de las cosas, ello habría dado como resultado un libro demasiado sesgado hacia un punto de vista concreto, lo que habría sido nefasto para su introducción. Por otro lado, un simple repaso de autores nos habría dejado con otro acercamiento histórico más en el que la persona interesada en introducirse en el campo lo único que consigue al final es un muy poco socrático sentimiento de perplejidad. Estas dificultades son soslayadas perfectamente en el texto de Estany.

En segundo lugar me gustaría destacar la importancia que da Anna Estany a los ejemplos en su libro: éstos convierten al libro de esta filosofía de la ciencia en una muy correcta introducción a la filosofía de la ciencia en lengua castellana para el neófito interesado en la materia, consiguiendo disminuir en una parte importante las dificultades que el grado de